

Dinsdag 26 juni 1917 – ochtendeditie

Londen, 25 juni. Officieel: Vannacht hebben wij op een aantal punten geslaagde ondernemingen uitgevoerd. We hebben vijandelijke schansen o.m. bij Hooge overrompeld en tal van Duitsers gedood.

Havre, 25 juni. Onderluitenant Jan Olieslagers, bekend als de "Antwerpse Duivel" heeft de volgende eervolle vermelding voor legerdienst gekregen:

Bestuurder van een jachttoestel van buitengewone hoedanigheden, vliegt al sinds het begin van de oorlog, is voor mijn kameraden een voorbeeld van toewijding, moed en tucht, velde na elkaar twee vijandelijke vliegtuigen, is al ridder van de Leopoldsorde en versierd met het oorlogskruis, werd verscheidene malen bij legerorder vermeld.

Men meldt uit IJzendijke aan de Middelburgsche Courant:

Weer is het aan twee Duitse soldaten gelukt over de draad te komen. Ze kwamen van het IJzerfront en hadden 9 dagen nodig op hun vlucht door België naar Holland. Volgens hun zeggen waren er bij het laatste gevecht, dat ze meemaakten, van hun hele bataljon slecht 12 man overgebleven.

Mata-Hari gearresteerd. Uit Parijs wordt aan het Handelsblad gemeld, dat volgens de Figaro de bekende "Javaanse danseres" Mata-Hari, welbekend te Parijs, die vroeger gehuwd was met de Nederlands-Indische overste Mac Leod, is gearresteerd. Zij is, volgens de beschuldiging, geboren in Indië uit Duitse ouders, die Zell heten; ze wordt vervolgd voor spionage en verstandhouding met de vijand. Ze zal binnenkort voor de krijgsraad terecht staan.

Mata-Hari, mej. Selle, later mevr. Mac Leod, is, zo meldt de redactie van het Handelsblad hierbij op, geen dochter van Duitse ouders, maar van Nederlanders, uit een familie, die reeds geruime tijd van ouder tot ouder in Friesland gevestigd was en later te Amsterdam. Ze is ook niet op Java geboren.

Het wekelijks Belgisch stafbericht luidt: In de afgelopen week was de bedrijvigheid van de wederzijdse artillerie zeer groot in de omstreken van Diksmuide en in de streek van Pijpegale, Lizerne, Steenstrate en Het Sas, waar de strijd op sommige ogenblikken een bijzonder hevig karakter aannam. De vijand heeft verscheidene malen getracht onze vooruitgeschoven posten, opgesteld in de omstreken van Diksmuide en het Veerhuis, te naderen, maar hij werd telkens met verliezen teruggedreven.

Het slechte weer heeft de bedrijvigheid van ons vliegwezen enigszins belemmerd.

De Belgische krijgsraad heeft onlangs arrest gewezen inzake bedrog, gepleegd met militaire uitrustingsstukken, ten gevolge waarvan George de Prelle en luitenant Chabeau achter slot en grendel werden gezet. Ze gingen voor het militaire hof in De Panne in hoger beroep.

Uit Havre seint men ons nu, dat dit de gevangenzetting van de twee verdachten onrechtmatig acht. Dientengevolge zijn luitenant Chabeau en de Prelle voorlopig op vrije voeten gesteld.

Dinsdag 26 juni 1917 – avondeditie

Berlijn, 26 juni. Officieel: Legergroep Rupprecht: Langs het gehele front artilleriegevechten, plaatselijk met verbruik van veel munitie. Slechts in enkele sectoren richtten de vuurgolven zich tegen de

infanteriestellingen, meestal ter voorbereiding van verkenningaanvallen, die veelal tot loopgraafgevechten leidden.

Londen, 26 juni. Een correspondent van Reuter bij de Franse legers in Frankrijk meldt het volgende:

De slijtage van het Duitse effectief in de eerste weken van het gecombineerde Brits-Franse offensief blijkt het best uit het wegsmelten van de strategische reserves van de vijand op dit front. Toen het offensief begon hadden de Duitsers in Frankrijk 147 divisies, waarvan er 42 in reserve werden gehouden. Deze 42 divisies bestonden uitsluitend uit verse troepen en tegen einde april waren zij verminderd tot 12 divisies.

Sindsdien heeft de vijand nieuwe reserves geformeerd, en thans tellen deze 40 divisies, maar 28 van die divisies waren in gevecht geweest hetzij aan het Engelse hetzij aan het Franse front, hadden zware verliezen geleden en zijn gereorganiseerd.

Het is karakteristiek voor de nieuwe methode van de vijand om zijn beste troepen te sparen ten koste van andere, dat hij geweigerd heeft zijn enkele overblijvende verse divisies te gebruiken.

De uitgeputte divisies die niet langer in de slaglinie kunnen worden gehandhaafd, verwisselen van plaats met divisies, die aan de ene of andere rustige plek van het front hadden gestaan. Maar aan de reserve van verse troepen wordt niet geraakt, en zij bestaat waarschijnlijk nog uit 12 divisies, van welke er 8 liggen achter het front van de Duitse kroonprins, en 4 achter het front van de kroonprins van Beieren.

De Duitsers hebben onlangs 14 divisies van het Russische front laten komen en die vervangen door 11 uitgeputte divisies, die aan het Franse front vreselijk waren geteisterd.

Het is bekend dat tussen de 90 en 100 vijandelijke divisies sinds de aanvang van het offensief aan de slagfronten zijn onttrokken; en het mag veilig worden berekend, dat elk van haar aan doden en gekweten $\frac{1}{4}$ van zijn manschappen, of ongeveer 2500 man heeft verloren. Sommige divisies moeten – dat is duidelijk – nog veel meer hebben verloren; de slijtage van de vijand moet vreselijk snel zijn geweest onder de druk van de grote Brits-Franse aanvallen. Dit wordt bewezen door de volgende cijfers. De divisies die bij de aanvang van het offensief in april tegenover de Engelsen stonden werden na zes dagen vervangen. Die welke op de Aisne-heuvels tegenover de Fransen stonden werden vervangen na vier dagen hard vechten, dat eindigde op 20 april. De Duitsers die deelnamen aan de slag bij Mesen werden na twee dagen vervangen.

Parijs, 28 juni. De beroemde vlieger kapitein Guynemer is officier van het Legioen van Eer geworden.

De Vlamingen in Frankrijk.

St. Adresse, 10 juni 1917.

Frankrijk herbergt een kwart miljoen Belgische vluchtelingen, die overeenkomstig de wens, bij hun aankomst uitgesproken door de president der republiek, “se trouvent chez eux au foyer de la France”. Men kan wel zeggen dat het zo goed als uitsluitend Vlamingen zijn: zeker ver in de negentig ten honderd, en zulks is duidelijk aan wie de omstandigheden in aanmerking neemt waaronder de vlucht naar het buitenland heeft plaats gehad.

Het Waalse deel van het land was reeds door de vijand overlopen, eer de bewoners aan vluchten konden denken. Daarentegen liet de loop der gebeurtenissen aan de bewoners van het noorden de tijd naar Antwerpen en de kuststreek te snellen, of in Hollandse

grensplaatsen een veilig verblijf te zoeken. De grote trek der vluchtelingen ving eerst goed aan na de gevechten rond Aarschot, op de Gete en bij Halen, en het op Antwerpen samentrekkend leger werd dan ook door zulke scholen dorpingen uit het Limburgse en het Brabantse voorafgegaan, dat de Scheldestad als overspoeld werd. Het in de loop der maand augustus op initiatief van koningin Elisabeth gevormde vluchtelingencomité, geleid door de Kamervoorzitter, de heer Schollaert, trachtte wel die stroom in een regelmatige bedding te leiden, maar eerst nadat Nederland en Engeland zich bereid hadden verklaard aan een groot aantal vluchtelingen gastvrijheid te bieden, kon met ordelijke evacuatie een begin worden gemaakt.

De snelle loop der gebeurtenissen liet echter geen tijd aan ordelijke en afdoende uitvoering van welke maatregelen ook en het comité vermocht slechts enige tienduizenden naar Holland en Engeland te zenden. Een wilde vlucht voegde aan die tienduizenden honderdduizenden toe, terwijl eveneens honderdduizenden langs de kuststreek te hoop werden gejaagd. Voor hen bleef de vlucht naar de IJzerstreek en van daar naar Frankrijk de enige uitweg.

Die massa opgejaagden was bijna uitsluitend samengesteld uit bewoners van het Land van Waas, Oost Vlaanderen en de gehele kuststreek, en de zich daar reeds ophoudende vluchtelingen uit Mechelen, Lier, Dendermonde, Aalst.

Voor zover de scheepsgelegenheid het toeliet, volgden veel Antwerpenaren en Oostendenaren de regering naar Havre, doch de overigen dwaalden eerste langzaam Frans-Vlaanderen binnen, later gevolgd door een aanzienlijk deel der bewoners van de IJzerstreek, de enige waar werkelijk een geregelde evacuatie heeft plaats gehad. Het was dus wel in hoofdzaak de Vlaamssprekende bevolking, die naar Frankrijk uitweek, terwijl van het Franssprekend landsdeel

slechts een klein deel der welgestelden, die de vervoermiddelen naar Engeland niet tijdig hadden kunnen bereiken, Frankrijk binnen dreef. De bewoners van het zuiden zagen trouwens weinig in een vlucht naar gene zijde der grens, waar zij al even weinig beveiliging konden verwachten als op eigen grond;

In het bijzonder de Vlaamse vluchtelingen, zonder uitzondering tot de onbemiddelde volksklasse behorend, vertoonden neiging in Noord-Frankrijk te blijven hangen en hoopten zich daar op met de talrijke vluchtelingen uit Rijsel en omstreken. Die opeenhoping werd zo bezwaarlijk, dat de Franse regering wel krachtig moest ingrijpen. In samenwerking met het comité-Schollaert, dat onmiddellijk na aankomst in Havre zijn taak weer had opgevat - en thans op veel ruimere schaal - werd getracht de stroom af te leiden, naar die Franse departementen, waar een stelselmatige verspreiding der vluchtelingen kon meewerken aan het verhelpen van het nijpende tekort aan arbeidskrachten. Nog in het begin van de winter werd het gebied der krijgsoperaties en zijn belendende streken door de vluchtelingen ontruimd. Franse, zowel als Belgische uitgewekenen werden over geheel Frankrijk verspreid, tot zelfs in de Pyreneeën toe.

Van in het begin werden Belgische en Franse vluchtelingen zowel door de bevolking als door de regering volkomen op één lijn gesteld. De arme Vlaamse uitgewekenen werden even hartelijk verzorgd, als de gevluchte landgenoten en ook de regeringsmaatregelen waren voor hen gelijk. De kosten voor hun noodzakelijk onderhoud werden onmiddellijk door de staatskas gedragen. Een algemeen geldende regel schreef voor, dat de gemeenten aan de vluchtelingen huisvesting, voedsel en kleding moesten verschaffen, of een uitkering, waardoor zij in hun meest dringende noden konden voorzien.

De vluchtelingentoeelage werd voor allen vastgesteld op 1,25 F voor elke volwassene en op 0,50 F voor elk kind, later gebracht op 0,75 F. Zij ontvingen dus dezelfde toelage als de familieleden van de gemobiliseerden.

Gelijktijdig werden de prefecten er op gewezen, dat de steun in natura en vooral het onderbrengen der vluchtelingen bij liefdadige particulieren, meer afdoende hulp zou bieden, dan geldelijke tegemoetkoming en dat dus overal een dringend beroep moest worden gedaan op de gastvrijheid en het particulier hulpbetoon, waardoor niet alleen de stoffelijke nood werd gelenigd, doch ook zedelijke hulp werd geboden.

Die particuliere hulp werd eveneens zeer ruim verleend. Tal van buitenplaatsen ruimen plaats in voor grotere of kleinere groepen vluchtelingen, en vooral bij de middenklasse vonden tal van uitgewekenen een goed onderkomen, zoals bij kleinere winkeliers en bij grote gezinnen, waar zij nog een helpende hand konden uitstrekken. In het algemeen kan men zeggen, dat de vluchtelingen snel en ruim geholpen werden. Er bestond zelfs een grote mate van naijver om de ongelukkigen uit het noorden toch maar zo goed mogelijk te verzorgen, en voor diegenen van hen die wilden werken, een goedbetaalde plaats in te ruimen.

Maar de bereidwilligheid tot werken liet te wensen. Over het algemeen bevonden de vluchtelingen, vooral die uit de lagere volksklassen, zich in een psychologische toestand, die het best wordt aangegeven door de uitdrukking "uit de lijken geslagen". Eerst zeer langzamerhand waren ze met overreding tot arbeiden aan te zetten, en vooral toen ze zagen, hoe velen der met hen gevluchten gemakkelijk een goed stuk brood verdienden, togen zij aan de slag. Ook bleef aanmoediging van bovenaf niet achterwege. Nog voordat de vluchtelingen twee maanden in Frankrijk waren, zond de Franse

minister van binnenlandse zaken aan de prefecten een rondschrijven, waarin hij zich over de onwil tot werken beklagde; om aan die toestand, "die een schande dreigt te worden" een einde te maken, machtigde de minister de prefecten en gemeentebesturen, om alle onderstand kortweg te weigeren, aan vluchtelingen, die voor goedlonend en geschikt werk niet te vinden zouden zijn. Van de andere kant stelde hij als regel, dat de allocatie geen vermindering mocht ondergaan op grond, dat de vluchteling door lonend werk verbetering in zijn toestand heeft gebracht. De cumulatie van loon en steun werd zelfs op zeer ruime schaal toegestaan.

Na zeer korte tijd was de onwilligheid tot arbeiden geheel verdwenen; en weldra nam de Belgische arbeidskracht een zeer belangrijke plaats in op het land, zo goed als in de havens en in de nijverheidsstreken.

Op het land vonden de Vlaamse arbeiders weldra hun taak. Trouwens een zeer groot gedeelte van hen was van jongsaf gewend een groot deel van het jaar naar de Franse landbouwprovincies te trekken om daar in het door de ontvolking van het platteland veroorzaakt gebrek aan arbeiders te voorzien. In Vlaanderen zijn ze bekend onder de naam "Fransmans", die na afloop van de oogsttijd met een welvoorzien buidel terugkeren naar de Vlaamse haard, om in eigen kring te overwinteren.

De vluchtelingen, die de regering naar Havre hadden vergezeld, waren over het algemeen Oostendenaars en kustbewoners, die ofwel als kadewerkers van beroep, ofwel als sjouwerlieden, vissers en losse arbeiders, zich gemakkelijk aan de havenarbeid konden zetten. Ze vonden in de havenplaatsen, die een tijdperk van ongekende bedrijvigheid doormaken en tegelijkertijd voor het belangrijkste deel van hun arbeiders beroofd zijn, overvloedig werk

en een hoog loon. Stoffelijk hebben zij van het begin af zelfs een grote mate van welvaart gekend en bij hen houdt de voortdurende loonstijging wel gelijke tred met de snel toenemende levensduurte. Hun lot is verre te verkiezen boven dat der landarbeiders, die in vele streken wel hoge lonen bereiken doch – bijvoorbeeld in het zuiden, waar de Franse boer zelf geen hoog loon gewend is – maar een zeer bescheiden bestaan veroveren, terwijl de levenswijze met de Vlaamse vetpot weinig overeenkomst heeft. Ze genieten, met de vakarbeiders in de nijverheidsstreken, ook dit niet te onderschatten voordeel, dat ze in betekenende aantallen bijeenleven, en daardoor nog iets van Vlaams gemeenschapsleven bezitten, terwijl de over de afgelegene hoeven verspreide boeren die vertroosting bij de lange duur van hun ballingschap missen. En de behoefte aan gezelligheid en gemeenschapsleven is bij de Vlamingen zeer sterk. De vakarbeiders bijvoorbeeld, die in de legerindustrieën en in de werkplaatsen in de steden eveneens goed betaald en overvloedig werk hebben gevonden, hadden al spoedig hun kring gevormd. Hun aantal behoeft niet groot te zijn, of zij leven als thuis, dat wil zeggen, blijven als goede makkers bijeengeschoold, en onderhouden er al hun kleine en grote gewoonten en gebruiken, de minder goede van het estaminetje, tot de zeer grote deugden die hun sieraad zijn, als de spaarzaamheid. Cijfers zijn in dit opzicht te betrekkelijk om de lezer enige duidelijke voorstelling te geven; ik volsta liever met te verklaren, dat bestuurders van kleine “maatschappijen” (zoals ze overal ontstaan waar meer dan twee Vlamingen bijeenzitten) mij waarlijk ontroerende voorbeelden hebben gegeven hoe er gespaard en bezuinigd wordt, hetzij om hulpbehoevende verwanten en vrienden te helpen, hetzij om een spaarduit te hebben vergaard voor bij terugkeer in het vaderland.

De Vlaamse arbeiders vonden in Frankrijk zeer veel waardering. Ik heb ze steeds horen prijzen als stevige, stoere werkers, die niet bang

zijn de handen uit de mouwen te steken, lange tijd ingespannen blijven doorwerken zonder van vermoeidheid blijk te geven en allerminst “rouleurs en cigarettes” zijn, welke laatste verzekering men uit de mond van elke Franse patroon kan vernemen. Evenwel, juist hun arbeidzaamheid heeft de Belgische arbeider in de Franse werkplaats, maar vooral aan de kaden der Franse havenplaatsen, wel eens parten gespeeld. Over het algemeen – en voor zover het de havenarbeiders aangaat, is dit een zeer groot geluk – tonen de Vlaamse arbeiders niet veel bewondering voor vreemde wijzen van werken. Ze blijven geheel zichzelf – rond Vlaams: een gul slag, dat niet bang is van zwaar werk – en werken op hun manier, zonder enige aandacht te schenken aan werkgewoonten en aan arbeidstempo, die als gevolg van de “pousse-café” en reeksen van arbeidsconflicten er wat al te bedenkelijk zijn gaan uitzien. Ze bleken niet geneigd elke ochtend hun “petit déjeuner” te verdrinken in een druppeltje koffie met een kannetje Calvados-foezel. En ze trokken zich ook niet veel aan van de rustbel, die elk uur, of iedere vijf kwartier ten minste, over de haven luidt. Doch zij hielden zich bij vlug gedaan werk en losten een boot naar de opvatting van de Franse dokkers in drie vijfde van de passende tijd. Ook in de nijverheid ging het aldus en in de aanvang bleven dan ook kleine wrijvingen niet uit.

Toch duurde het niet lang of men kon het onder elkaar heel goed vinden. “Ce sont des belges” – dacht de Fransman, “’t zien fransche” zegden de Vlaamse jongens, en ieder op zich zelf genoot in zijn zelfvoldaanheid.

In sommige Franse handels- en nijverheidsplaatsen nemen de Belgische arbeiders een zeer betekende plaats in en drukken zij zelfs hun stempel op het gehele uiterlijke leven, vooral nu het Franse volk zelf, bij de ernstige tijdsomstandigheden, nog meer in besloten kring leeft dan in gewone tijden reeds zo sterk plaats heeft. In zulke plaatsen als Havre, Rouen, Bordeaux, e.a. hoort men op de markt

meer Vlaams dan Frans, en in de straten 's avonds en ook 's zondags in de cafés is het evenzo.

Men schrijft ons uit Havre:

De zege van de Britse troepen in Vlaanderen vestigt nogmaals de aandacht op het koninklijk gesticht van Mesen, voor de oorlog gevestigd in dit Vlaamse dorp, dat daaraan een bijzondere vermaardheid ontleende.

Bij het uitbreken van de oorlog, telde het gesticht 166 leerlingen. Het was eerst tegen het einde van oktober 1914, dat de bewoners ertoe moesten besluiten hun dierbare en schone woonst, die reeds half door het bombardement was vernield, te verlaten.

Op vrijdag 23 oktober namen meesteressen en leerlingen de wijk naar Bailleul in Frankrijk.

Ondertussen werd het bombardement van Mesen hardnekkig voortgezet. Op 26 oktober vatten het gesticht en de kerk, getroffen door Duitse brandbommen, vuur. In minder dan vierentwintig uur had het vuur zijn werk volbracht.

De heer Carton de Wiart, minister van justitie, stelde zich, zodra hij bericht ontving van de aanwezigheid van het personeel en van de leerlingen te Bailleul, in betrekking met de Franse minister van binnenlandse zaken die zich haastte om de lokalen van het college voor jonge meisjes te Saint-Germain-en-Laye, ter beschikking van het gesticht te stellen; de kinderen kwamen er aan op 23 november.

De installaties die het personeel en de leerlingen te Saint-Germain-en-Laye gevonden hebben, hebben het mogelijk gemaakt onder zeer bevredigende voorwaarden verder werkzaam te zijn.

Het koninklijk gesticht van Mesen is na de oorlog geroepen om een grote uitbreiding te nemen. Het aantal kinderen, die de oorlog van hun steun heeft beroofd, is inderdaad reeds aanzienlijk en het zal helaas nog aangroeien.

Mesen, waarvan de prachtige lokalen nog slechts een puin hoop zijn, waarvan verscheidene belangrijke hoeven door de Duitsers zijn verbrand, zal uit zijn puinen oprijzen om de kinderen van hen die hun bloed hebben gegeven voor hun vaderland te herbergen.

Dank zij de tussenkomst van de minister van justitie zijn onderhandelingen gaande met de Franse en Britse overheid, opdat de leerlingen en onderwijzeressen van Mesen na de oorlog belast worden met het verzorgen van de graven van de helden die voor eeuwig in dit hoekje Belgische grond slapen dat zij tot hun laatste ademtocht verdedigd hebben.

Te Havre zal – naar onze correspondent meldt – het nationale feest van België de 21^e juli met grote plechtigheid gevierd worden. Op het saluut aan het vaandel zal een openbare bijeenkomst volgen, waaraan alle leden van de regering, van het diplomatieke korps en afgevaardigden van de ententestaten zullen deelnemen.